

Література:

1. Андрущенко В., Яценко Т. Філософсько-психологічні проблеми методології пізнання психіки / Віктор Андрущенко, Тамара Яценко / Психологія і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 63–77.
2. Бондар В. І. Релігійна віра в світлі глибинної психокорекції [навчальний посібник] / В. І. Бондар, Т. С. Яценко, О. В. Педченко. – К. : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 305 с.
3. Киричук О. В. Народження та зростання духовної особистості: теорія, діагностика, тренінг [навчально-методичний посібник] / О. В. Киричук, В. О. Киричук, В. В. Киричук. – Київ. – 2008. – 88 с.
4. Климишин О. І. Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід / Ольга Іванівна Климишин. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2010. – 440 с.
5. Морщакова О. Самовизначення особистості у системі відносин «Людина – світ» у рамках філософії вітакультури/ Олена Морщакова // Психологія і суспільство. – 2008. - № 1. – С. 25-34.
6. Савчин М. Духовна парадигма психології [монографія] / Мирослав Савчин. – К. : Академвидав, 2013. – 252 с. – (Серія «Монограф»).
7. Савчин М. Виміри духовного збагачення сучасної психології / Мирослав Савчин // Психологія і суспільство. – 2011. – № 4. – С. 52-74.
8. Франкл В. Духовность, свобода, ответственность / Психология личности в трудах зарубежных психологов / под. ред. А. А. Реана. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 320 с. – (Серия «Хрестоматия по психологии»).
9. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
10. Юнг К. Г. Об энергетике души / пер. с нем. В. Бакусева. – М.: Академический Проект, 2008. – 297 с. – (Серия «Психологические технологии»).
11. Яценко Т. Пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки у процесі глибинної корекції / Тамара Яценко // Психологія і суспільство. – 2013. – № 1. – С. 75-85.
12. Яценко Т. С. Глубинная психология. Тенденция к психологической смерти диагностика и коррекция [монография] / Т. С. Яценко, А. В. Глузман, И. В. Калашник / под ред. Т. С. Яценко. – К. : ВИЦА ШКОЛА – XXI, 2010. – 231 с.
13. Яценко Т. С. Проблеми психологічної смерті в науковій літературі / Т. С. Яценко, І. В. Калашник // Нові технології навчання: наук.-метод.зб. – К., 2007. – Вип. 47. – С.26-34.
14. Scheler M. Philosophical Perspectives.– Boston: Beason Press, 1958.– 306 p.

© 2014

Л. Я. Галушко (м. Кіровоград)

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ГЛИБИННОГО ПІЗНАННЯ СУБ'ЄКТА

Актуальність теми. Спрямовання особистості до ефективної взаємодії з навколишнім, пошук успішного розв'язання особистісних та професійних проблем не може обійтися без вирішення мотиваційного їх аспекту. Динамічні зміни в Україні зумовлюють потребу в підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних самостійно підвищувати свій професійний та світоглядний рівень, ставити і вирішувати задачі самовдосконалення та саморозвитку, вдосконалювати вміння самоосвіти. Вивчення мотиваційних процесів психіки сприяє ефективнішому їх формуванню у майбутніх практичних психологів. Зростання рівня суб'єктивної активності та здатності до свідомої саморегуляції визначають ступінь особистісного само здійснення, яка на пряму залежна від актуалізації мотиваційного потенціалу.

Передумовою розкриття мотиваційних аспектів самозмін суб'єкта є наявність результатів психологічної практики у сучасній науці. Теоретичні та емпіричні дослідження проблеми мотивації вивчались як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. У їх працях розкрито питання мотивації у взаємозв'язку з фізичними, природними потягами (Гераклід, Демокріт, Сократ, Арістотель, П. Гольбах, К. Гельвецій); психоаналітичною теорією (З. Фрейд, А.Фрейд); психодинамічною теорією Т. С. Яценко; поведінковими детермінантами (Д. Уотсон, Є. Толмен, К. Халл і Б. Скінер, І. П. Павлов); гуманістичним спрямуванням (К. Голдштейн, А. Маслоу, Р. Ассаджолі, Х. Хекхаузен та інші). Фундаментальні дослідження представлено у роботах В. Вілюнаса, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Д. Мак-Клелланда,

Р. де Чармса, Х. Хекхаузена. Окремі мотиваційні процеси вивчали А. В. Антонов, Г. Я. Буш, С. М. Василейський, В. А. Васильковський, П. К. Енгельмейер, Т. В. Кудрявцев, В. О. Моляко, Е. С. Чугунова, П. М. Якобсон та ін. Разом з тим, виявляється потреба в обґрунтованих баченнях глибинно-психологічних аспектів мотиваційної сфери як провідного чинника життєздійснення та каталізатора діагностико-корекційних процесів в АСПП, що зумовлює процесуально-результативні аспекти особистісного розвитку майбутнього практичного психолога.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний огляд досліджуваної теми сприяв виокремленню різних підходів щодо дослідження та пізнання мотиваційної сфери особистості. Поняття "мотивація" залишається тісно пов'язаною із категорією "потреби". Особливе значення надавалось потребам як основному джерелу активності людини французькими матеріалістами кінця XVIII століття, які пов'язували даний феномен з відчуттям занепокоєння, що викликається відсутністю бажаного об'єкту у отриманні задоволення. При цьому теорії мотивації протиставляються поглядам на мотивацію біхевіористів, які зводили активність поведінки до схеми "стимул - реакція" (Див. [12, с. 45]). У 20-х роках XX століття у західній психології з'являються теорії мотивації, в яких разом з органічними, виділені вторинні (психогенні) потреби, що з'являються у результаті навчання і виховання (Г. Мюррей). До них відносять потреби: в досягненні успіху, в аффіліації та агресії, у незалежності і протидії, в повазі та захисті, у домінуванні і привертанні уваги, в уникненні невдач і деструктивних дій тощо. На думку біхевіористів, особистість слід розрізняти за двома різновидами поведінки: респондентна та оперантна. Респондентна поведінка має характерну реакцію, зумовлену стимулом, який викликає рефлекс і включає дію нервової системи. Оперантна поведінка – це реакція, яка визначається і контролюється результатом, який прямує за нею. Вона відбувається спонтанно [1, 12].

Теорії гуманістичної психології підкреслюють прагнення людини до вдосконалення, реалізації свого потенціалу та самовираження. Засновник теорії самоактуалізації А. Маслоу розглядав її як фундаментальний процес у кожному суб'єкті пізнання, результат якого спричинює різноспрямовані наслідки. Він керується переконанням, що мотивація забезпечує актуалізацію індивідуальних здібностей, сприяє розвитку власної неповторності. Тому мотивацію визначають як сукупність стійких мотивів при наявності ієрархії в їх домінантності. Мотивація виражає скерованість особистості, ціннісні орієнтації і визначає характер її діяльності. Мотив виступає спонукальною причиною психічного явища, що стає стимулом до дії і трансформується у матеріальний чи ідеальний предмет задоволення, заради якого реалізується діяльність. Єдність їх становить мотиваційну сферу особистості, як сукупність стійких мотивів, які мають визначену ієрархію і виявляють спрямованість активності особистості [3, 4].

Погляди представників психоаналітичної теорії дослідження мотивації ґрунтуються на уявленнях, згідно з якими людина розглядається як складна енергетична система. Її поведінка активується єдиною енергією, відповідно до закону збереження енергії, тобто вона може переходити з одного стану в інший, але кількість її не змінюється. Принципом природності керувався З. Фрейд, зазначаючи, що джерелом психічної енергії є нейрофізіологічний стан збудження. У кожної людини, за його переконаннями, є певна обмежена кількість енергії, що живить психічну активність. Мета будь-якої форми поведінки індивіда полягає у зниженні напруги, яка виникає в результаті накопичення негативної енергії у психіці [10,11].

У дослідженнях мотивації науковцями було виявлено прерогативу первинних та вторинних мотиваційних імпульсів, які відображають тенденцію протиставлення спадкових та набутих моделей поведінки [1, 2, 4]. Ці протиріччя належать до онтогенетичного розвитку кожної потреби, яка позначає різні рівні нових мотиваційних відносин. Вони формуються на основі безумовних реакцій на певні впливи. Але відсутність таких новоутворень свідчить про переважання первинних імпульсів над вторинними. Оскільки незнання й нерозуміння себе знижує здатність керувати собою, викликає в людині самовідчуття єдиного цілого і водночас певної роз'єднаності. Пізнаючи власну несвідому сферу з її конфліктами, суперечностями, страхом, суб'єкт має змогу досліджувати себе, позбавлятися страхів, слабкості, почуття провини і взяти контроль над собою. Через пізнання несвідомої сфери відбувається усвідомлення центру особистості – істинного "Я", вивільнення психічної енергії, яка може бути спрямована на перебудову, оновлення особистості. Цей шлях, на думку А. Маслоу, передбачає формування уявлення про нову особистість, що універсалізується та інтегрується з життям кожного конкретного суб'єкта. Така трансформація потребує напруження душевних сил і проходить критичні стадії, пов'язані з регресом, що має вияв в деструктивних поведінкових реакціях, що характерно для дезінтегрованої особистості.

Прагнення до самоосягнення, самоусвідомлення справжньої сутності, що є необхідною передумовою долаття труднощів само становлення. Все це сприяє оновленню особистості, перетворенню та сублімації енергії несвідомої сфери в сферу власного «Я», що забезпечує внутрішню незалежність, стійкість, довіру до себе. Тому важливо розуміти власні мотиваційні механізми для формування більш ефективного способу дій та досягнення конструктивних результатів.

В основу розуміння глибинних аспектів мотивації покладено психодинамічну методологію, яка спонукає до об'єктивування механізмів внутрішніх суперечностей цілісної психіки в єдності свідомого і несвідомого. Оцінка конфліктів у соціальних відносинах набуває суттєвого оновлення завдяки визнанню неперервності боротьби протилежних тенденцій. Результати системного аналізу внутрішньої динаміки характеризують взаємозв'язки між суперечливими за своєю сутністю підструктури. Контактуючи із зовнішнім середовищем, психіка виражає протистояння і протидію. Що має відбиток у структурних інстанціях, введених З. Фрейдом: «Ід» («Воно»), «Его» («Я») і «Супер-Его» («Над Я»). Зовнішнє в психіці виражає властивості предмета як цілого і способи його взаємодії з навколишнім середовищем, а внутрішнє – будову самого предмета, його склад, структуру і зв'язки між елементами. У процесі пізнання зовнішнє, як правило, виявляється безпосередньо і є доступним для прямого спостереження як властивість зв'язку предметів, що досяжні для емпіричного сприймання. Внутрішнє є прихованим від зовнішнього спостереження і тому потребує спеціальних методів, що спираються на дихотомію внутрішнього і зовнішнього. Останнє спирається на переконання, що внутрішнє розкривається через зовнішнє, яке, водночас, і є способом виявлення внутрішнього. Зовнішня реальність психічного відображається в різних символіко-знакових формах: несвідоме розуміється як внутрішнє, що може бути презентованим у символах, що синтезують і свідоме. Співвідношення психіки і діяльності узгоджується, за С. Л. Рубінштейном, із позицією єдності «зовнішнього» і «внутрішнього» [2, 3].

Несвідоме і свідоме – це основні сфери психіки, енергетично задані Ід та семантично знаходяться під впливом едіпальної залежності. Сама по собі вже мотивована на довершення незавершених справ дитинства. Будь-яка незавершеність справ едіпального періоду створює надлишкову напругу, в знятті якої приймають участь захисти. Захисти в психодинамічній парадигмі розглядаються як система, що одночасно охоплює як несвідому, так і свідому сфери. З поля зору важливо не упускати те, як захист функціонує на латентному рівні, що не представлений у свідомості. На прихованому, неусвідомлюваному рівні не має незавершених справ. Всі вони завершуються через механізми інтроєктування тих рис первинного лібідного об'єкту, який спричинив роз'єднання, дистанціювання власною поведінкою. Мотивації за її природою властива мимовільність і така, що енергетично каталізується несвідомим. Мотивація обумовлює інтерес суб'єкта до діагностико-корекційного процесу, який здійснюється відповідно законів позитивної дезінтеграції і вторинної інтеграції на більш високому рівні розвитку суб'єкта [13-15]. Групова інтеграція стосується позитивних передумов АСПП, а позитивна дезінтеграція та вторинна інтеграція психіки – внутрішніх, особистісних змін учасників психокорекційного процесу. Вирізняють теоретико-практичний, функціональний рівень мотивації у психокорекційному процесі, який може поглиблювати розуміння перспектив завершення «незавершених справ дитинства». На важливість мотиваційних аспектів активності людини вказував П. К. Анохін, розглядаючи свідомість як сукупність мотивацій [1, 3].

Мотивація діагностико-психокорекційного процесу АСПП має двоякий вияв. Вона актуалізує у респондента притік енергії (емотивну реакцію), що пов'язано з точністю діагностики, яка є передумовою адекватності здійснення діалогічного процесу психологом. Важливо в діалогічній взаємодії дотримуватись вимог позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції психіки, що є передумовою збереження мотиваційно-енергетичного потенціалу «Я». Мотив, з позиції С. Д. Смирнова, – це складний діючий чинник, який може трансформуватися у конкретну дію. Він є нестабільним, оскільки ієрархічно організований мотив створює передумови активності і водночас зароджується в ній. Саме у спонтанному, невимушеному функціонуванні індивіда психічне розкривається у власній системній організації, що розвивається. Зміна мотиву, з позиції О. М. Леонтьєва, видозмінює не значення мети та дії, а їхній смисл для людини. Учений стверджує, що мотив відображає стан цілісної структури особистості та враховує «інтереси» усіх підсистем які є регулятором самих збудників (каталізаторів активності), що позначається на свідомому спрямуванні діяльності людини на задоволення власних потреб [2]. Тому в основі усіх збудників поведінки є потреби. Однак, одні стимули пов'язані із безпосередніми потребами, а інші

спонукають людину до діяльності опосередковано через свідомість (намір, прийняття рішень); вони організувалися завдяки накопиченню життєвого досвіду і формують смисловий складник психіки. Поняття життєвого "накопичення" повсякденного досвіду розкриваються у концепції "образу світу" (О. М. Леонтьєв), де особистісний смисл виявляється пов'язаним із внутрішнім світом суб'єкта. Розуміння психічного як процесу відображення дозволяє стверджувати, що будь-який стан внутрішнього світу людини відтворюється в образі. Він будується нею у реальному житті і є тією універсальною формою організації його знань, конфігурацією, що визначає можливості пізнання та керує поведінкою, мотивуючи її. Компонент образів сприйняття і уявлення відповідних об'єктів та явищ відображає їх життєвий смисл для суб'єкта і презентує його шляхом емоційного забарвлення образів та їх трансформацій [2; 3]. Емоції представляють собою один із основних механізмів регуляції мотиваційної діяльності [8; 9]. Вони слугують формуванню позитивного або негативного значення об'єктів, що оцінюються. Неоднаковість образів об'єктивує певні характеристики психіки їх автора (протагоніста). На основі особистісно-значущих аспектів досвіду суб'єкта, з позиції С. Л. Рубінштейна, виникають переживання. Емотивність може бути пов'язана з едіповою залежністю, що обумовлено заборонаю чуттєвого (сексуального) притягання до первинних лібідних об'єктів (батьків). У дослідженнях Л. Л. Бондаревської доведено детермінованість психічного ранніми переживаннями, спричиненими психічною травмою. У подальшому такий травматичний досвід трансформується в енергією витіснень, що й визначає спрямування активності індивіда "до минулого". "Коллективний" досвід відображається в універсальних характеристиках психічного та виявляється у символічній формі завдяки дієвості інстинкту архетипу. У психоаналітичному словнику категорія "архетип" як природжений, успадкований патерн психологічних проявів пов'язаний з інстинктами, які втілюється при достатній активації в поведінці чи емоціях [5, 13-15]. Сучасні дослідження, проведені науковою школою академіка НАПН України Т. С. Яценко, [13] доводять, що архетип є інстинктивною структурою, яка синергічно пов'язана з підструктурними елементами психічного.

У контексті вивчення мотивації необхідно окреслити роль цінностей, що є джерелом активності та виконують функцію смислоутворення. Вони детермінують поведінкову активність особистості, яка визначається неусвідомлюваними мотивами та ціннісними установками. Розгляд мотиваційного аспекту цінностей залежить, як зазначає О. В. Овчаренко, від спрямування активності суб'єкта, які переважно визначають неусвідомлювані процеси психічного. Тому важливою є внутрішня неусвідомлювана сфера, яка створює мотиваційний ракурс активності суб'єкта. Відповідно до досліджень Т. С. Яценко, умовні цінності супроводжуються емоційними реакціями суб'єкта. У дисертації О. Г. Стасько [7, с.167], виконаній у психодинамічному форматі, доведено: емоції здійснюють підкріплювальну функцію у формуванні умовних цінностей та мотивують поведінку завдяки взаємозв'язкам з очікуваннями людини. Тому умовні цінності відзначаються емотивністю від нормативних (раціональних) цінностей людини. Ціннісні підструктури психіки пов'язані з дією системи психологічних захистів.

Мотиваційні компоненти виражаються в особистісних смислах суб'єкта та виявляються в його "енергетичних" спрямуваннях, що інтегрують досвідні аспекти психічного. Відповідно до позиції О. Ранка травма народження є пусковим мотиваційним механізмом всього наступного психічного розвитку особистості. Вона становить первинний резервуар тривоги [6, с.18]. Тому наявність первинних детермінант формування психічного передбачає пізнання та аналіз емотивності їх вияву. Ставлення до себе створює могутній мотиваційний заряд, витоки якого містяться в сфері потреб людини та особистої історії їх розвитку. Мотиваційні тенденції є "енергетичним" компонентом, який відзначається значенням (сміслом) та силою; у процесі формування ставлення суб'єкта до себе поповнюється багатьма змістовними, інформаційними характеристиками, що визначають його індивідуальну своєрідність, що позначається на цілісності психічного.

У психокорекційному процесі, підпорядкованому законам позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції на більш високому рівні психічного розвитку суб'єкта, відбувається переосмислення внутрішніх детермінант запрограмованості психіки, яке обумовлює акт особистісного реконструювання. У психоаналітичному словнику поняття "реконструкція" тлумачиться як когнітивна організація психічного матеріалу, що сприяє формуванню уявлення про яку-небудь подію, процес або етап розвитку в житті людини [5, с. 257]. Такий процес здійснюється опосередковано завдяки інтерпретації психологом поведінкового матеріалу впродовж АСПП, аналізу дієвості захисних механізмів, особистісних конфліктів,

глибинних аспектів психіки протагоніста. Формувальний аспект реконструювання пов'язаний із процесом латентної інтеграції психічного, що стосується і мотиваційної сфери та веде до гармонізації психіки.

Висновки. Отже, розгляд мотиваційних аспектів глибинного пізнання суб'єкта необхідно розглядати у філософському, онтологічному та психологічному ракурсах. При тому варто враховувати різні психологічні підходи до пізнання мотиваційної сфери особистості. Мотиваційні аспекти глибинного пізнання становлять: теоретико-практичний, функціональний рівень пізнання, діагностичний та власне інформаційний формати.

У зв'язку з цим перспективи подальших досліджень вбачаються в емпіричному вивченні даної проблеми.

Резюме. В статье проанализированы теоретические и эмпирические исследования, которые касаются общих аспектов проблемы мотивации. Выделены различные подходы к исследованию и познанию данного направления. Конкретизированы глубинно-психологические аспекты мотивационной сферы как ведущего жизнеутверждающего фактора, регуляция и содержание которого закономерно обуславливает процессуальные и результативные показатели субъекта.

Ключевые слова: мотив, мотивация, ценности, деятельность, механизмы психологической защиты, реконструкция, архетип, первичные и вторичные мотивационные импульсы, потребность.

Summary. The article analyzes the theoretical and empirical studies, which relate to the common aspects of the problem of motivation. Highlight the different approaches to research and cognition in this direction. Specified depth-psychological aspects of motivational sphere as a leading factor of vitality, which regulates the content of which naturally leads to procedural and outcome indicators of the subject.

Keywords: motive, motivation, values, activities, psychological defence mechanisms, reconstruction, archetype, primary and secondary motivational impulses need.

Література:

1. Вилюнас В. К. Психология развития мотивации / В. К. Вилюнас. – СПб. : Речь, 2006. – 235 с.
2. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд-во МГУ, 1971. – 40 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность и сознание / А. Н. Леонтьев // Вопросы философии. – 1972. – № 12. – С. 129 – 140.
4. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / А. Маслоу – [Перев. с англ. А. М. Татлыбаевой]. – СПб. : Евразия, 1999. – 432 с.
5. Психоаналитические термины и понятия: словарь / [под ред. Борнесса Э. Мура и Бернарда Д. Фаина ; перев. с англ. А. М. Боковикова, И. Б. Гриншпуна, А. Фильца]. - М. : Независимая фирма "Класс", 2000. — 304 с.
6. Ранк Отто. Миф о рождении героя / Отто Ранк; [пер. с нем.]. – М., 1997. – 249 с.
7. Стасько О. Г. Психологічна значущість умовних цінностей та їх вплив на формування ідеалізованого "Я" особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія" / О. Г. Стасько. – К., 2006. – 20 с.
8. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев и др.]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
9. Философский энциклопедический словарь / [под ред. С. С. Аверцева и др.]. – М. : Сов. Энцикл., 1989. – 815 с.
10. Фрейд З. Психология бессознательного : [сб. произведений] / З. Фрейд. – СПб. : Питер, 2010. – 400 с.
11. Фрейд З. Лекции по введению в психоанализ : [сб. произведений] / З. Фрейд ; [пер. с нем.]. – М. : Апрель-Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2001. – 528 с.
12. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 860 с.
13. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 33 (57). – 253 с.
14. Яценко Т. С. Взаємозв'язки свідомого і несвідомого та їх вплив на адаптованість / Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. Наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – № 24 (48) – С. 13 – 21.

15. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції : феноменологія, теорія і практика : [навч. посіб.] / Т. Яценко. – К. : Вища шк., 2006. - 382 с.

© 2014

Н. В. Гриньова (м. Умань)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТИВНО-ТЕСТОВИХ МЕТОДИК ТА МЕТОДИКИ ПСИХОАНАЛІЗУ КОМПЛЕКСУ ТЕМАТИЧНИХ МАЛЮНКІВ

Постановка проблеми. Проективно-тестові методики на сучасному етапі використовуються в діагностико-корекційному процесі для дослідження несвідомих тенденцій, потреб, поведінки, активності суб'єкта, глибинних базових структур, соціально-перцептивних характеристик особистості. Проективні методики містять інструкції та стимульний матеріал невизначеного характеру, що дозволяє проявитися проекції.

Графічні методики є одним із видів проективних методів, що використовуються з метою дослідження інтелекту, психологічних особливостей, внутрішньо сімейних відносин, несвідомої сфери особистості дітей та дорослих людей. Діагностико-корекційним можливостям малюнку присвячені дослідження наступних вчених: С. Бах, Р. Бернса, Дж. Бука, А. Л. Венгера, В. Вульфа, Ф. Гудінаф, М. З. Дзукаревич, О. І. Захарова, С. Кауфмана, М. М. Кольцової, К. Коха, К. Маховер, А. Менегетті, В. С. Мухіної, О. Потьомкіної, Є. Романової, Ю. С. Савенко, Д. Харріса, Т. Хоментаускаса, В. Хьюлса, К. Г. Юнга, Г. Ферса, А. Фрейд, Й. Якобі, Т. С. Яценко та ін.

Вчена К. Маховер сформулювала одну із найважливіших ознак тлумачення малюнку – переведення графічної ознаки в словесний текст, основою якого слугують образні описання та метафори. Авторка вказує, що проективний малюнок є формою метафоричного описання, а інтерпретацію можна розглядати як процес переведення метафор самоопису в психологічні терміни [3]. Вчена, використавши асоціації до малюнку, та психоаналітичну символіку, продемонструвала, що аналіз суб'єкта буде більш глибоким, якщо буде спиратися на психоаналітичні поняття. Ми солідаризуємося з К. Маховер, в розумінні образного, метафоричного втілення несвідомої сфери психіки суб'єкта, знаряддям пізнання якої виступає малюнок.

Спираючись на проведений нами аналіз з цього питання, ми схилиємося до думки, що більшість графічних методик містить тестову (стандартизовану) інтерпретацію, що не дозволяє наблизитися до пізнання індивідуальної неповторності психіки суб'єкта. На недоліки тестового підходу до аналізу графічного матеріалу вказують такі вчені: Т. А. Флоренська, Л. Франк, М. Г. Ярошевський, Т. С. Яценко.

Т. С. Яценко твердить, що тестовий підхід дає однозначні інтерпретації, нівелює бачення змісту малюнку самим автором, тим самим, унеможлиблює глибинно-психологічну корекцію: «Тестові інтерпретації відчужені від самого суб'єкту з його неповторною індивідуальністю й особистісними проблемами, та не дозволяють вивчати психіку в єдності її свідомих та несвідомих проявів. Тестові графічні методики не наближують психолога до витоків, причин особистісної проблематики суб'єкта, вони просто констатують факт наявності чи відсутності психологічних явищ, проблем та ін. Проективно-тестові методики не відповідають вимогам цілісного підходу до розуміння психіки» [5, с. 32]. Засновник проективного підходу Л. Франк твердить: «Не можна сподіватися, що стандартизована процедура зможе описати окрему особистість як унікальну індивідуальність. Вона також не зможе сприяти проникненню в динамічні процеси особистості» [4, с. 68].

Психодинамічний підхід, який лежить в основі методу психоаналізу комплексу тематичних малюнків, розроблений доктором психологічних наук, професором, академіком НАПН України Т. С. Яценко, ґрунтується на теоретичних підходах (онтопсихології, психосинтезі, трансперсональній психології, гуманістичній психології, феноменологічному підході) та моделях психокорекційної практики (психоаналітичній, екзистенційно-гуманістичній, клієнтцентрованій, гештальттерапії) [6; 7].

Об'єктом психодинамічної теорії виступає цілісна психіка у взаємозв'язках свідомої і несвідомої сфер, в єдності матеріальної та духовної реальності (холістичний підхід), у поєднанні емотивного, когнітивного та поведінкового аспектів. Діагностико-корекційний процес у форматі психодинамічної парадигми передбачає об'єднання теоретичного (методологічного, структурно-семантичного), функційно-